

ZÁRÓRÉSZBESZÁMOLÓ TÁJÉKOZTATÓ ADATLAP

MMA 2020-2023 évekre szóló Művészeti Ösztöndíjprogram

(Az MMKI-Ö-20 Művészeti Ösztöndíj pályázathoz benyújtott művészeti/tudományos program/tevékenység egyeztetett megvalósítási munkatervhez)

Érintett időszak: 2020.09.01-2023.08.31.

Ösztöndíjas neve:	Flach Antal
Művészeti terület:	zeneművészet
Pályázati azonosító:	MPJ2020-1584299905-655
A pályázat címe:	Zenetörténeti emlékeink nyomában
A pályázat témája:	A 18-20. századi, évfordulós magyar zeneszerzőkhöz kötődő, előadással egybekötött koncertek szervezése, monográfiák és CD-k készítése

A pályázati és egyeztetett munkatervben vállalt ösztöndíjas program eredményeinek bemutatása:

Pályázati programom központi gondolatát elsősorban a reformkor és a II. világháború közötti magyar zenetörténet mára elfeledett, de (a lokális aspektusokon kívül is) felfedezésre érdemesnek vélt zeneszerzőinek és munkásságának különféle formákban való reprezentálása határozta meg. Mindezt három formában megvalósítva: tematikus hangversenyeken keresztül, két helytörténeti vonatkozású monográfián és részben e két utóbbihoz is kapcsolódó hangfelvételek megjelentetése által. A megvalósításához szükséges kutatómunka hajtómotorját az elmúlt évek során tett felfedzéseim és pódiumélményeim jelentették: a közönség érdeklődése zenei múltunk iránt szintén meggyőzőtt a témaválasztás fontosságáról, melynek helytörténeti vonatkozásaiban a lokálpatriotizmus megerősítésének lehetőségét láttam. Hazám és szűkebb pátriám zenetörténeti múltjának, művészeti törekvéseinek eredményeinek bemutatását a jelentősebb évfordulókhoz alakítottam. Miután a kultúrértékek továbbadását és megőrzését viszont a diákság körben is fontosnak tartom, a programokba – ahol ez lehetséges volt – őket is bekapcsoltam.

2020 utolsó harmadában a „bájoló hegedűs” - Lavotta János halálának 200. évfordulójára emlékeztem – volna, ha nem szól közbe a pandémia. Még mielőtt viszonylagos tétlenségre ítéltetem, az utolsó pillanatban egy sátoraljaújhelyi konferenciára kaptam meghívást, ahol Lavotta volt a főtéma. Itt három kisebb felfedezésemről tartottam előadást, melyek közül az egyik témája egy olyan kompozíció forráskutatása volt, amely Bihari János neve alatt is megjelent. Később – a konferencia szervezőjének kérésére – a témából tanulmány lett, amelynek rövidített változata a Lavottától Kodályig c. zenetörténeti tanulmánykötetben (30 év több, mint 40 tanulmánya között) meg is jelent. Bemutatója 2021. október 7-én, az MTA BTK Zenetudományi Intézetben volt:

<https://zti.hu/index.php/en/113-zti-esemenyek/2021/912-lavottatol-kodalyig-zempeni-konferenciak-a-verbunkos-zenerol-magyar-zenetorteneti-tanulmanyok-1990-2020-konyvbemutato>

Tervezem, hogy a tanulmány teljes változata közeljövőben, CD melléklettel ellátott könyv formájában is megjelenjen. Az eredetileg eltervezett Lavotta koncertre csak 2021. augusztusában, a Miskolci Kamarazenei Nyár koncertsorozat keretén belül és az impozáns miskolci Zenepalotában került sor, ahol a helytörténeti vonatkozással is bíró, hányattatott sorsú művész életét kéziratok forrásokban fennmaradt és az utókor által feldolgozott billentyűs zenéje mellett zongorakiséretes hegedűdarabokon és Hubay Jenőnek Lavottáról írt operájának részletein keresztül mutattam be.

Ugyanebben a harmadévben került volna sor Trianon 100. évfordulója feletti zenés megemlékezésre is, melyen a 60 esztendeje elhunyt Dohnányi Ernő művei mellett tanítványa, a 20 esztendeje elhunyt Rajter Lajos művei csendültek volna fel. A koncert megvalósítására különféle formákban és helyszíneken került sor: először még 2020 decemberében egy 40 perces videófilmet készítettem

Trianon zenés vonatozásairól, amelyen narrátorként és hangszeres előadóként is közreműködöm:
<https://www.youtube.com/watch?v=tAQeJYf83kM&feature=youtu.be>

Ezt a felvételt több gimnáziumi osztálynak is levetítették a 2021-es magyar kultúra napja alkalmából. Aztán 2021. június 4-én, mentorom Kassai István Liszt- és Weiner-díjas zongoraművész felkérésére a pesti Vigadó emlékműsorában két bemutatóban vehettem részt, ahol az általa felfedezett Ábrányi Emil: Epikus szvitjét, és (az ösztöndíjban tett vállalásként) Dohnányi Ünnepi nyitányának a szerzői 2 zongorás, 8 kezes változatát adtam elő, egykori tanítványaimmal:
<https://www.youtube.com/watch?v=tvhw6qvg6nc>

A Dohnányi mű, a szerző más műveivel, ill. Rajter L. darabjaival együtt (immár az eredeti elképzelésnek megfelelően) szintén a 2021-es Miskolci Kamarazenei Nyár keretén belül került előadásra, amelyen megjelent R. L. rokona is (a lentebbi cikk írója):
<https://felvidek.ma/2021/09/rajter-es-dohnanyi-miskolcon/>

A Rajter művek kiválasztásában segítségemre volt még a zeneszerző zenetudós özvegye, Rajter Erzsébet is, akinek magam is fedeztem fel általa addig ismeretlen Rajter művet az OSzK-ban. Segítségével, valamint a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma és a pozsonyi Liszt Intézet meghívására, 2022. január 20-án, a magyar kultúra napjához kapcsolódóan ismét Dohnányi-Rajter koncertet adtam művésztársaimmal a Prímási palota tükörtermében (a két szerző hazaérkezett - <https://felvidek.ma/2022/01/kulturank-napja/>). A műsor egyes részeit később a Miskolc-Vasgyári Szent István templomban (2022. augusztus) és Miskolci Akadémiai Bizottságban rendezett, trianoni vonatkozással is bíró emlékkoncertek (2022. március) és egy ónodi ismeretterjesztő előadás keretében is előadtam.

2021. első harmadévére a Miskolci dalok, dallamok címre keresztelt könyv munkálatainak megkezdését, a hozzátartozó CD felvételét vállaltam. Ez a munka lett végül a legnagyobb szabású vállalásom a programban, amely a miskolci zenekultúra eddig ismeretlen mélységeinek feltárása és megismerése mellett kivételesen értékes emberi kapcsolatok megkötéséhez segített hozzá. Így tehettem szert értékes zenei hagyatékokra vagy azok megismerésére is. Mindez a 3 év alatt folyamatosan késleltette a munka befejezését, ugyanakkor a város zenetörténete hamarosan kivételes gazdagságban tárulhat az érdeklődők elé. A könyv nem csak a miskolci vonatkozású szerző életrajzát és műjegyzékét, de számos alkotásuk kottáját is tartalmazni fogja, hogy az megismerhető legyen. A műjegyzékben a források és lelohelyeket is feltüntetésre kerülnek, így a terjedelmi okok miatt nem közölhető kottákhoz való hozzáférés is biztosított. A könyv kapcsán megjelent egy rövidített tanulmányom a Szülőföldünk c. honismereti kiadvány 38-39. számában:

<https://borsodhonismeret.hermuz.hu/szulofoldunk-38-39-2020/>

De rendszeresen jelentek meg beszámolóim és cikkeim a Miskolci Keresztény Szemlében is:

http://keresztenyszemle.hu/wp-content/uploads/2021/01/Szemle-2020_2_sz%C3%A1m_web.pdf

http://keresztenyszemle.hu/wp-content/uploads/2022/09/Szemle-2022_3_sz%C3%A1m-web-re.pdf

http://keresztenyszemle.hu/wp-content/uploads/2023/09/Szemle-2023_2_sz%C3%A1m-web-re.pdf

2021 májusában pedig 4 alkalommal tartottam ismeretterjesztő előadást a könyvben bemutatott egyes szerzőkről és műveikről a miskolci Színészmúzeum fennállásának 25. évfordulója alkalmából rendezett Páholy 25 elnevezésű rendezvénysorozat keretében: <https://hermuz.hu/paholy-25-a-zenei-a-szinhazi-az-irodalmi-es-tarsasagi-elet-szereploi-a-19-szazadban/>

2021. második harmadévében a Doppler-család és az excentrikus zeneszerző-feltaláló, Emmanuel Moór alkotóművészete került bemutatásra, szintén a Miskolci Kamarazenei Nyár keretében. Itt újabb ősbemutatónak lehetett fültanúja a közönség: Stéger Ferenc, a 19. század ünnepelt magyar operaénekesének hagyatékából előkerült, szólófuvola és zg. kísérettel ellátott népies dalfűzér Fülep Márk (az Operaház magánénekes) és Fülep Márk (többszörösen díjazott fuvolaművész) közreműködésével szólalt meg különféle Doppler művek, hangszeres és vokális, eredeti és szerzői átiratok kíséretében. Érdekességként az Amerikában majd Németországban letelepedett D. Árpádtól is felcsendült egy nagyobb szabású zongoramű:

<https://pannonhírnok.com/magazin/tanctol-zenesztotol-pezsgett-a-belvaros-miskolcon/>

Emmanuel Moór csellócentrikus életmű-keresztmetszete is a terveknek megfelelően, a miskolci csellisták aktív közreműködésével történt; a Miskolci Egyetem és a Miskolci Szimfonikus Zenekar tagjainak, valamint a fesztiválapító Bartos Csaba (Állami Operaház) részvételével. A kamarazenei alkotások mellett dalok is felcsendültek. Minderre szintén a miskolci Zenepalotában került sor, amelynek rendezésében, mint a Miskolc Város Kultúrájáért Közalapítvány alapítótagjaként is részt vettem.

2021. utolsó harmadévére két CD készítése volt betervezve, amiből csak a Magyar Zenés Karácsony felvétele történt meg, de a CD anyagából külön karácsonyi koncertet is szerveztem a Miskolci Akadémiai Bizottság székházába. Az új igazgató nagy örömmel fogadta a programot, a koncert végén pedig biztosított a folytatás lehetőségéről. A CD végül a másik (eredetileg Daloló Balaton címmel kigondolt, de végül) Moods of Balaton (Balatoni hangulatok) címre keresztelt CD-vel együtt került bemutatásra a 2022-es Miskolci Kamarazenei Nyár keretében:

<https://minap.hu/cikk/balatoni-hangulatokkal- indul-miskolci-kamarazenei-nyar>

<https://pannonhírnok.com/megkezdodott-az-idei-kamarazenei-nyar/>

Mindkét CD lényegi tulajdonsága, hogy szinte kizárólag ismeretlen darabokat tartalmaz két széleskörben ismert témából, amelyek így turisztikai értéket is képviselnek. Továbbá borítóképeik magyar alkotóművészek munkáit jelenítik meg, ezzel is elősegítve a társművészetekkel való ösztönző kapcsolatteremtést. Mindkét felvételre jellemző, hogy a darabok többsége nehezen hozzáférhető, néhányuk kéziratból lett betanulva (amely olykor némi társszerzői beavatkozást is igényelt). A felvételek a szerzői jogvédelmi szabályok betartásával és az Artisjus-szal kötött jogi szerződések útján kerültek kiadásra.

2022. első harmadévében újabb évforduló alkotóművészek zenei munkásságát kutattam, köztük a magyar szimfonikus zenekultúra előmozdítójának és a Zeneakadémia egykori igazgatójának, Mihalovich Ödönnek műveit. Az év során esedékes Kamarazenei Nyár keretében dalok, kamarazene és operarészletek hangzottak fel, részben kéziratossal, részben ösbemutatóként. A másik Gárdonyi Géza, aki a műsorban, mint hegedűs-zeneszerző, zenei impresszárió és ötletgazda jelent meg. Mindehhez színészi előadás társult (a Himnusz keletkezéstörténetének és egy zenés Göre-történet hatásos előadásában). A fiatalok itt többször is hangot kaptak; mint előadó és alkotó egyaránt (ez utóbbi egy országos szavalóversenyre írt, rövidebb zenés darab újbóli előadása volt). A „Titkos” könyv zenével kapcsolatos gondolatait külön lapra kinyomtatva haza is vihette magával a közönség. 2022. második harmadában Csermák Antal halálának és id. Ábrányi Kornél születésének bicentenáriumi évfordulója alkalmából végeztem kutatásokat. Így fedeztem fel egy már jó ideje lappangó, rossz helyre ártregisztrált Csermák kéziratgyűjteményt a Magyar Tudományos Akadémia kéziratárában. Másik felfedezésem Csermák egyik műve és Liszt III. Magyar Rapszódiaja közötti tematikus összefüggés volt (ennek publikálása még várat magára). Csermák és Ábrányi szóló, vokális és kamarazenejéből a 2022-es Miskolci Kamarazenei Nyár keretében rendeztem koncertet a Miskolci Akadémiai Bizottság székházában. Itt jegyzem meg, hogy ezen koncertek mindegyikét műismertetés előzte meg és vetített PPT anyag illusztrálta. Ugyanez év szeptemberében a Borsodi Vakok Egyesületének felkérésére újabb koncertet tartottam miskolci székházukban a Csermák-Ábrányi-Gárdonyi programokból. A Csermák műsor bővített változatát 2022. októberének végén (a szerző halála napjához közel) a róla elnevezett veszprémi zeneiskolában is előadhattam két kollégám közreműködésével. A zenedarabokat külön életút történet kötötte össze, amely a fennmaradt korabeli valós és legendaszerű történetekből lett általam összeállítva. A munka annyira inspiráló volt, hogy tervezem egy átfogó, forráskritikus életrajz és műjegyzék összeállítását, amelyre eddig még nem került sor.

A 2022-es év végéig szintén egy (az országos mellett) helytörténeti jelentőséggel is bíró Fáy család zeneszerzéssel foglalkozó tagjainak tevékenységét bemutató monográfia írott és hangzó anyagán dolgoztam, amely az első ilyen átfogó feldolgozása a témának. A könyv legfontosabb részét jelentő kottaanyag gyűjtése mellett a válogatott anyagból készítendő CD műsorát előkészítésével is foglalkoztam. A munka közben itt is sikerült értékes emberi-szakmai kapcsolatokat kialakítani: a Fáy család egyik itthon élő tagjával és a családtörténeti kutatások meghatározó alakjával. Magam is részt vettem a 2023-as fái kastélyban megrendezett konferencia zenés műsorának kialakításában. A könyv anyaga összegyűlt, szerkesztése folyamatban, megjelenése 2024 tavaszára várható.

A 2023-as utolsó év első harmadában (a terveknek megfelelően) a 100 esztendeje elhunyt Lányi Ernő művészetével foglalkoztam, amelyet végül három, különböző tematikájú koncert keretében mutattam be. Még 2022. decemberében, először az életmű szakrális részét és az abból kiemelkedő 9 különféle Ave Maria megzenésítést, amelyeket a szerző orgonaelőjátékaival kötöttem össze, egy 3x3-as formát alakítva ki a szentháromság szimbolika jegyében. A koncerten a növendékeimből összeállt kamarazenekar is fellépet, amelyben magam is nagybőgöztem, mellette orgonáltam és a kórusban is énekeltem. A másik Lányi koncertre a 2023-as Magyar Kultúra Napja alkalmából került sor – ismét a MAB székházban –, amelyen Richly Gábor, az MMA főtitkára is megjelent. Ezen a koncerten dalok és kamarazenei alkotások hangzottak el, olyan koncepció jegyében, amely bemutatja Lányi különleges útját a népies műdal világában és a szintén egyéni hangú hangszeres zenéjében, melynek egyedi megoldásait Csáth Géza is nagyra tartotta. A harmadik koncertre a Miskolci Hét elnevezésű, nagyszabású városi programsorozat keretében került sor, ahol a kisebb apparátusú művek után Lányi nagyegyüttesekre írt (köztük kéziratban fennmaradt) kompozíciói hangzottak el. A Zenepalotában megrendezett program a három zeneoktatási szint vezetőinek koszorúzásával kezdődött: az épületben külön márványtábla hirdeti, hogy Lányi E. volt a városi zeneiskola első igazgatója, aki ebben a minőségben meghatározó kultúrteret vitt végbe a városban. A koncertteremben a város alpolgármestere mondott köszöntő beszédet, aki nem csak külön megköszönte a felkérést, de hivatalos levélben köszönte meg nekem a város kulturális életét gazdagító programszervezői tevékenységemet. A koncerten az különféle oktatási szintek a bennük együttesek révén képviseltették magukat. Volt szalonzenekar, nőikar zongorával, vonósnégyes, vonósenekar, szimfonikus zenekar kórusal és anélkül, koncertfúvósenekar, hegedű zenekar kísérettel és melodráma. Ez utóbbi előadásában két szabadkai vendégművészeket is köszönthettünk, akik Lányi E. működésének utolsó helyszínéről, Szabadkáról érkeztek (míg beszámolóim írásának idején én leszek hivatalos az ő szabadkai koncertjükön). További értéke e szabadkai kapcsolatnak, hogy nekik köszönhettem a koncertműsor felének kottaanyagát (de én is tudtam küldeni olyan anyagokat, amelyekre meg nekik volt szükségük). A koncertet állófogadás is követte, így mondva köszönetet a fellépőknek. E harmadik Lányi koncertet csupán 3 nappal előzte meg az ösztöndíjprogramom utolsó harmadévére eső vállalkásom kiteljesedése: a miskolci 10-es honvédek történetét szóban és dalokban megörökítő CD bemutatása. Ezt a programot is befogadta az önkormányzat és a Miskolci Hét legelső programjává tette. Miután a leszármazottaktól itt is kerültek hozzám dokumentumok, így fontosnak tartottam ezek bemutatását, amelyek kiegészítéseképp életút tablót is készítettem, rajta a CD anyagát hallhatóvá tevő QR kódokkal. Mindezt a Zenepalota aulájában állítottam ki, hogy a fiatalság is tudjon (és akarjon) majd emlékezni rájuk. A szervezés heteiben a CD bemutató köré aztán egy könyvbemutatóval kísért minikonferencia nőtt, amelyen Jeszenszky Géza (egykori külügyminiszter) is felszólalt családi érintettsége révén. A konferenciát a város polgármestere nyitotta meg, aki elfoglaltságai dacára egészen a rendezvény végig velünk maradt. És végezetül szintén erre az utolsó időszakra esett a miskolci származású, világhírűvé lett hegedűművész, Reményi Ede alkotóművészetének bemutatása, amely kétféle képpen valósult meg: 2021 nyarán, NKA-s támogatással sikerült DVD felvételt készíteni Reményi fellelhető zeneműveiből és átirataiból, aminek összeállítását szintén hosszas kutatómunka előzte meg. A felvételre egy korabeli és magyar készítésű zongorát választottam, Lédeczy Sándornak (az önálló magyar zongoragyártás utolsó jelentős alakjának hangszerét), amelyet felújítottam és elszállítottam a miskolci Színészmúzeumba, amely a magyar színjátszás egyik kultikus emlékhelye (Reményi utolsó magyarországi fellépéseit is ennek az épületnek a közelében adta): <https://minap.hu/cikk/bekoszontott-kamarazenei-nyar-miskolcon>

Az MMA művészeti ösztöndíjprogramja olyan álomszerűnek tűnő tervek megvalósításához segített hozzá, amelyekbe teljesállású tanárként nem biztos hogy belevágtam volna, de végül a határidők – mint a leghatásosabb motiváló erő – megtette a magáét. És mindeközben mennyi értékes felismerés, felfedezés és emberi kapcsolat keletkezett! Köszönöm, hogy részese lehettem és nagy öröm, hogy a pályázati időszak lezárása nem a vég, hanem egy új kezdet!

Hely, dátum:
[Miskolc, 2023. augusztus 14.]

Aláírás:
